

07. Psikanalitik Kuram Bağlamında Sabahat Emir'in Sancılı Bir Gün Romanı¹

Mehmet YALÇINKAYA²

APA: Yalçinkaya, M. (2024). Psikanalitik Kuram Bağlamında Sabahat Emir'in Sancılı Bir Gün Romanı. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (42), 82-99. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13968530>

Öz

Bu çalışma, Sabahat Emir'in Sancılı Bir Gün adlı romanını psikanalitik kuram bağlamında yeniden yorumlama çabasını içermektedir. Romanda iç monolog, bilinç akışı tekniklerinin sık kullanılması; romanda vakanın iç çözümlemelerin gölgesinde kalacak kadar az olması ve yazarın metin içinde psikanalize göndermelerde bulunması metni böyle bir çalışma için uygun bir yapıya dönüştürmektedir. Bu bağlamda çalışmanın girişinde psikanalizin kısa tarihçesine, Freud'un ilk çalışmalarının edebî eser ile psikanaliz arasında nasıl bir köprü vazifesi kurduğuna ve edebî eserlerin hangi açıdan psikanalizin konusu olabileceğine değinildi. Çalışmanın ikinci bölümü ise Sabahat Emir'in Sancılı Bir Gün romanını psikanalitik kuram bağlamında analizini ihtiva etmektedir. Bu bağlamda romanın ana karakteri Tijen'in içe dönük duyumsal bir tip olduğuna, davranış ve söylemlerinde deniz, su ve yağmur imgelerini ve savunma mekanizmalarını sıklıkla kullandığına, içine düştüğü ruhsal bunalımın devamında bölünmüş bir kişilik yaşayarak topluma yabancılaştığına değinilmiştir. Ayrıca Tijen'in bu tür ruhsal problemler yaşamasına neden olan eşi Orhan'ın persona kavramını içselleştiremeyerek narsist bir kişiliğe nasıl büründüğüne değinilmiştir. Yazarın bilinçaltı tasavvurları; oluşturduğu karakteri, kurguyu ve üslup özelliklerini nasıl derinden etkileyip yönlendiriyorsa aynı şekilde okuyucunun da psikolojik varlığı eseri anlama ve karakteri özümseme bağlamında etkili bir sebeptir. Yalnız bu çalışmada, yazarın bilinçdışı düşüncelerine ulaşmaya çalışılmadı. Çünkü böyle bir çalışma psikanalizin uzmanlık alanı gerektiren bir konudur. Dolayısıyla bu çalışmada esas üzerinde durulan konu yazar tarafından oluşturulan karakterlerin bilinçaltı düşüncelerinin kurgunun devamında karakterin söylemlerine ve hareketlerine nasıl yansıtıldığı üzerinedir. Dolayısıyla bu çalışmada karakterlerin ruhsal durumları analiz edilerek metnin art anlam alanlarına ulaşmak adına Sabahat Emir'in Sancılı Bir Gün romanı psikanalitik kurama göre yeniden okundu.

Anahtar kelimeler: Sabahat Emir, Psikanaliz, Roman, Freud

¹ **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Alındı – Turnitin, Oran: 7

Etik Şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 16.07.2024-**Kabul Tarihi:** 20.10.2024-**Yayın Tarihi:** 21.10.2024; **DOI:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.13968530>

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

² Dr. Öğr. Üyesi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü / Assist. Prof. Mardin Artuklu University, Faculty of Literature, Department of Turkish Language and Literature (Mardin, Türkiye), **eposta:** mehmetyalcinkaya@artuklu.edu.tr, **ORCID ID:** <https://orcid.org/0000-0002-4473-0078>, **ROR ID:** <https://ror.org/0396cd675>, **ISNI:** 0000 0004 0399 5891

Sabahat Emir's Novel "a Painful Day" in The Context of Psychoanalytic Theory³

Abstract

This study involves a reinterpretation of Sabahat Emir's novel "A Painful Day" within the context of psychoanalytic theory. The frequent use of interior monologue and stream of consciousness techniques in the novel, along with the minimal external events overshadowed by internal analyses, and the author's references to psychoanalysis within the text, make it a suitable subject for such an analysis. In this context, the introduction of the study provides a brief history of psychoanalysis, highlighting how Freud's early works established a bridge between literary works and psychoanalysis, and exploring the aspects through which literary works can become subjects of psychoanalysis. The second part of the study contains an analysis of Sabahat Emir's "A Painful Day" in the context of psychoanalytic theory. It discusses how the main character, Tijen, is an introspective sensory type, frequently using imagery of the sea, water, and rain in her behavior and speech, and how she experiences a split personality and alienation from society due to her psychological turmoil. Additionally, it addresses how Tijen's husband, Orhan, fails to internalize the concept of persona, leading to the development of a narcissistic personality. The unconscious visions of the author profoundly influence and direct the characters, plot, and stylistic features they create, just as the psychological presence of the reader is an effective factor in understanding the work and internalizing the characters. Therefore, this study focuses on how the subconscious thoughts of the characters created by the author are reflected in their speeches and actions within the narrative. By analyzing the psychological states of the characters, this study seeks to uncover the deeper meanings of the text, providing a psychoanalytic reading of Sabahat Emir's novel "A Painful Day."

Keywords: Sabahat Emir, Psychoanalysis, Novel, Freud

³ **Statement (Thesis / Paper):** It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography.
Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.
Funding: No external funding was used to support this research.
Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.
Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.
Similarity Report: Received - Turnitin, Rate: 7
Ethics Complaint: editor@rumelide.com
Article Type: Research article, **Article Registration Date:** 16.07.2024-**Acceptance Date:** 20.10.2024-**Publication Date:** 21.10.2024; **DOI:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.13968530>
Peer Review: Two External Referees / Double Blind

Giriş

Psikanaliz, modern psikolojinin en etkili ve tartışmalı dallarından biri olarak kabul edilir. Psikanaliz, başlangıçta bir insan gelişimi ve davranışı teorisi olarak ortaya çıkmış ve Sigmund Freud'un (1856-1939), çalışmalarıyla zenginleşmiştir. Freud ve onu izleyen psikanalistler, kişiliğin gelişimi ve davranışların dinamik bir bakış açısından anlaşılmasının önemini vurgulamışlardır (Budak, 2009: s. 18). Bu disiplinin temelleri, 19. yüzyılın sonlarında Sigmund Freud tarafından atılır ve onun çalışmaları, teorileri ve tedavi yöntemleri ile şekillenir. Psikanalizin tarihçesini anlamak, Freud'un yaşamını ve onun psikanalize katkılarını incelemeyi gerektirir. Freud, nevrozların cinsel etiyojisi üzerine 1893-1896 yılları arasında iddia ettiği önemli hipotezler, psikanalizin doğuşu olarak kabul edilse de (Perron, 2017: s. 12) Freud'un, psikolojiyi diğer bilimlerden bağımsız bir disiplin haline getirmesi, ancak 1930'lu yıllarda mümkün olmuştur (Emre, 2006: s. 25).

Freud'un çalışmaları, özellikle histeri ve diğer nevrozların tedavisinde, telkin, aktarım ve serbest çağrışım gibi yöntemlerin kullanılması üzerine odaklanmıştır. Bu tedavi yöntemleri, Freud'un psikanalitik teorisinin de temelini oluşturur (İşbar, 2020: s. 24). Freud, kariyeri boyunca çeşitli nevrolojik vakalarla karşılaşmış ve bu vakalara farklı bir ilgi göstermiştir. Özellikle histeri ve rüya analizi üzerine yaptığı çalışmalar, psikanalizin gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Freud'un Josef Breuer ile tanışması ve onunla işbirliği yapması, psikanalizin temellerinin atılmasında kritik bir rol oynamıştır (Perron, 2017: s. 42). Freud'un psikanalitik teorisi, özellikle Oedipus kompleksi, içgüdüsel yaşam, tekrarlamaya zorlanımı, haz ve gerçeklik ilkeleri gibi konularda, psikanalizin temel kavramlarını ortaya koyarak bilinçdışı süreçlerin kişilik ve patoloji gelişimindeki rolünü vurgular (Perron, 2017: s. 50). Freud, psikanaliz üzerine çalışmalarını genişletmek ve teorilerini yaymak için Viyana'da bir grup öğrenci ve meslektaş toplamıştır. Bu toplantılar, daha sonra Viyana Psikanaliz Derneği'nin kurulmasına ve psikanalitik hareketin büyümesine yol açmıştır (Perron, 2017: s. 55).

Sonuç olarak, psikanalizin tarihi, Freud'un teorileri, metodolojisi ve tedavi yaklaşımlarıyla iç içe geçmiş bir şekilde gelişmiştir. Freud, psikanalizin kurucusu ve en etkili figürü olarak kabul edilir ve onun çalışmaları, modern psikolojinin birçok alanını etkilemeye devam etmektedir. Bununla beraber Freud'un Viyana Psikanaliz Derneği'nde tanıştığı Carl Gustav Jung, Alfred Adler, ve Otto Rank gibi isimler de psikanaliz kuramını geliştirerek günümüze kadar taşınmasında rol alan diğer önemli psikanalist kuramcıları arasında sayılırlar. Edebiyatın psikanaliz ile kesişim noktasına gelince, insan deneyiminin ve duygusal derinliğinin bir dışavurumu olarak okunabilen edebî eserlerin psikanalitik çalışmaların dışında olması elbette kabule edilebilir bir durum değildir. Çünkü psikanaliz de insan zihninin, özellikle de bilinçdışının anlaşılmasını ve bunu bireyin davranışlarıyla ilişkilendirilmesini öngörür. Dolayısıyla edebiyat ve psikanaliz, insan zihninin derinliklerini ve davranışlarının sebep ve sonuçlarını analiz etmek denilen ortak paydada buluşur. Nitekim Freud psikanalizin, edebiyatın anlamını, yazarların bilinçdışı motivasyonlarını ve karakterlerin psikolojik gelişimlerini analiz etmek için güçlü bir araç olduğunu söyler (Freud, 1996: s. 215). Özellikle edebî eserlerdeki tip ve karakterlerin psikanaliz tahlilleri romanı derinlemesine anlamak için doğru bir analiz yöntemidir. "Psikanaliz kuramı, sanatçının "kimliği" ve yapıtının "ne" olduğu konusunda bir "iç" bakışı gerçekleştirmek için Freud'un öncülüğünde keşfedilen ve daha sonraki psikanaliz ekollerinin geliştirdiği kavramları, özellikle de bilinçaltının çalışmasına ilişkin ilkeleri kullanır. Bu yöntemin çok verimli sonuçlar verdiği, yapıtı ve sanatçıyı değerlendirirken bakışımıza dikkate değer bir derinlik kazandırdığı da belirtilmelidir. (Cebeci, 2004: 74). Yazarın bilinçdışı motivasyonlarının esere etkisi elbette kaçınılmazdır, yalnız burada yazarın bilinçdışı düşüncelerine ulaşmak psikanalizin uzmanlık alanı gerektiren bir konudur ayrıca böyle bir çalışma yazarın ayrıntılı ve eksiksiz biyografi bilgisine dayanır ki bu her yazar için mümkün değildir:

“Psikanalitik incelemeleri sürdürürken yararlanılan malzeme yaşam öyküsel bilgilerdir, yani bir yanda rastlantılar ve çevresel etkiler, öte yandan bireyin tepkilerine ilişkin açıklamalardır.”(Freud, 2014: s. 96). Dolayısıyla edebiyat bilimcinin yazardan esere doğru giden bir analiz yöntemini benimsemesi pek yerinde bir çalışma olmayacaktır. Bununla birlikte edebî eserdeki karakterlerin gelişimi, davranışları ve düşünceleri yazarın izin verdiği sürece eserdeki karakter davranışları, kullanılan dil, mekan ve metaforlar eserin art anlam alanlarına ulaşmada başat roller oynayabilir. Tabi burada yazarın karakterle kinaye mesafesini koruması çok önemlidir. Aksi takdirde incelenen edebî eser psikanalitik bir okumaya uygun olmaz. Söz gelimi bir anlatıda kişi çok gürültülü, ışığın ve sesin rahatsız edici olduğu bir mekanda dünyaya gelmesine rağmen sonraki dönemlerinde anksiyete belirtileri yerine tam tersi olarak ve hiçbir sebep ve sonuca dayandırılmadan kendine güvenen birine dönüşmesi, psikanalitik kuramına göre gerçekten uzaklaşmanın göstergesidir. Çünkü Hem Otto Rank hem de Freud’a göre böyle bir ortamda doğan kişi hayatı boyunca belli bir tedavi sürecinden geçmemişse Freud’un “birincil anksiyete” kavramıyla Rank’ın da “doğum travması” kavramıyla açıklanır ki böyle bir kişilik, hayatı boyunca yoğun bir kaygılanma duygusunun kurbanıdır (Rank, 2014: 36). Dolayısıyla yazarın eseri oluştururken psikanalitik bilgisi de kurguda sadece büyük rol oynamakla kalmaz aynı zamanda kinaye mesafesinin de korunmasını sağlar.

Bu bağlamda yapılan ilk çalışma ve analiz Freud’un Sophokles’in ünlü trajedisi Kral Oidipus üzerine yaptığı incelemedir (Kolcu, 2011: 179). Bununla beraber psikoloji disiplininin, edebiyat ve yazarlarına yönelik incelemeleri yalnızca Freud ile sınırlı değildir. Adler, Jung, Lacan, Fromm, Reich, ve Klein gibi psikanalizin öne çıkan figürleri, edebiyat ve psikolojinin kesişimine katkıda bulunan önemli simalardır (Emre, 2006: 292). Bu çalışmaların en büyük getirisi kurgusal karakterlerin ve edebiyatın da, psikanaliz teorilerinin gelişimine katkı sağlamasıdır. Edebî eserler, insan psikolojisine dair zengin örnekler sunar ve bu da psikanalitik teorilerin derinleştirilmesi bağlamında araştırmacıya yardımcı olur. Sonuç olarak denebilir ki edebiyat ve psikanaliz, insan deneyiminin ve zihninin karmaşıklığını keşfetme konusunda birbirlerini tamamlar. Freud, Jung, Adler, Rank ve Lacan’ın teorileri, edebî eserlerin daha zengin ve çok katmanlı bir şekilde anlaşılmasına olanak tanırken, edebiyat da psikanalizin insan psikolojisi hakkındaki anlayışını derinleştirmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada metnin art anlam alanlarına ulaşmak adına Sabahat Emir’in *Sancılı Bir Gün* romanı psikanalitik kuram bağlamında ele alınacaktır. Bu bağlamda metindeki kurgusal karakterlerin davranışları Freud’un Topografik Kişilik, Yapısal Model, İçgüdüler, Savunma Mekanizmaları ve Psikoseksüel Gelişim kuramları; Adler’in Bireysel Psikoloji kuramı, Jung’un Analitik Psikoloji ve Arketip kavramları ve Otto Rank’ın Doğum Travması kavramı bağlamında ele alınacaktır.

Psikanalitik kurama göre incelenecek bir eserin çalışmaya mümbit bir zemin teşkil etmesi gerekir. Bu bağlamında Sabahat Emir’in *Sancılı Bir Gün* romanının ana karakteri bu tür bir incelemeye uygun olabileceği düşünüldü. Çünkü Tijen’in otoriter ve yönlendirici bir anne, ilgisiz ve duyarsız bir baba ve günlük hayatta rol çatışması yaşayan bir kocanın üçgeninde yalnızlaşması ve hayatın anlamını yeniden sorgulamaya başlaması ve romanın bireyin tüm bu sıkışmışlık durumunu yirmi dört saatlik bir zaman diliminde ele alması, vakadan ziyade karakter tahlillerinin ön plana çıktığını gösterir ki bu da eserin psikanalitik kuram bağlamında incelenmesini zorunlu kılar.

Sabahat Emir’in *Sancılı Bir Gün* Adlı Romanının Psikanalitik Kuram Bağlamında Yeniden Okunması

İlk baskısı 1980’de yazarın kendi yayınevi olan Emir Yayınları’ndan çıkan eser⁴ yazarın ilk romanıdır.

⁴ Bu çalışmada romanın 1988 yılında Güçlü Yayıncılık tarafından basılan nüshasına gönderme yapılacaktır.

Romanın kahramanı olan Tijen üniversite mezunu, tiyatroyla uğraşan ve Shakespeare'e hayran olan yarı aydın denilebilecek biridir. Evin tek çocuğu olarak büyüyen Tijen diğer mahalle çocuklarından farklı olarak sokak oyunlarını uzaktan izleyen, belli saatte kalkan ve uyuyan kısacası bir yığın kurulların çepeçevre sardığı suni bir çocukluk hikayesinin neticesinde büyümüş biridir:

Kızım aptal aptal bakmasana sokağın o çocukları mı kurtaracak seni? birinden bir mikrop kaptın mı ölürsün vallahi! Üstün başın pislik içinde kalır!.. Sonbaharda okula başlayacaksın. Hâlâ "A" "B" yazmasını öğrenemedin! Ne aptal şeysin! Doğru dürüst tut şu kalemi!.. Aşağıya doğru çek çizgiyi!.. Bir tane daha!... Dikkat etsene çocuğum!... Hah şöyle! istesem bak nasıl oluyor!... Bir de ortadan tek bir çizgi. İşte! A! Gördün mü? Ne kolaymış! (s. 71)

Tijen'e göre bu vakitsiz gelen A ve B harfleri asıl istediği şey ya da ihtiyacı olan şey değildir. Ona göre böyle bir hayat, kafese kapatılmış bir kanaryanın hayatından farksızdır. Çocukluğunu bir şeylerin öğrenmenin telaşıyla geçiren Tijen'in evlilik hayatı da kocası Orhan'ın baskısına ve üst perdeden konuşmalarına ve bir öğrenci gibi yer yer azarlama, küçümsemelere maruz kalmasıyla devam edegelmiştir. Bir akademisyen olan kocası Orhan'ın akşam yemeği sonrası samimiyetten uzak arkadaşları ve öğrencilerinin yanında Tijen'i küçümsemesi ve hayatına nasıl yön vermesi gerektiğini sıklıkla dile getirmesi özellikle de tiyatroya olan ilgisi yüzünden Tijen'i eleştirmesi, Tijen'de ciddi travmalara ve kişilik bozuklukların oluşmasına neden olur. Nitekim roman baştan sona Tijen'in altı aylık yalnız yaşamının ardından bir sabah baş ağrılı bir vaziyette uyanmasıyla başlar. Tijen'in bu yirmi dört saatlik zaman dilimiyle başlayıp biten roman, yer yer Tijen'in kendinden geçişlerle ve tüm geçmişleriyle hesaplaşmalarıyla baştan sona karakter tahliliyle sona erer.

Roman baştan sona doğru Tijen'in sayıklamalarıyla devam ederken bilinç akışı ve iç monolog tekniğinin çok sık kullanılması, okuyucuya ciddi bir karakter tahlili görevi yüklemektedir. Böylece okuyucu satır aralarında Tijen'i bu denli bir psikoz derecesine getiren travmaları, bilinçaltı düşünceleri ve takıntıları tespit etmesi gerekmektedir. Bu özellikler romanın psikanalitik kuram bağlamında okumaya elverişli kılar. Aynı zamanda Tijen'in yaşadıklarını anlama bağlamında da bu tür bir okumayı zorunlu kılar. Romanda da sık sık psikanalize yapılan göndermeler adeta okuyucuya bu tür bir örnek okumayı hatırlatıcı gibidir: "Ellerimin kendi vücudunda gezinmesinden duyduğum hazzın 'ölüm' düşüncesini yaratması ne garip üstelik? Psikanalizcilerin dikkatini çekerim; ölüm de hazzın bir parçası mıdır veya doğrudan doğruya kendisi midir?" (s. 84). Burada Tijen'in, insanoğlunun açıklayamayacağı ölümle birlikte gelen hazzı ve Jacques Lacan'ın oluşturduğu gerçek düzlem, imgesel düzlem ve simgesel düzleme dikkat çekmesi önemlidir. Çünkü Lacan'a göre gerçek düzlemler yani doğum ve ölüm anı gibi olaylar insan bilincinin ulaşamadığı ve dil ile ifade edemediği hazlardır.

Romanın bir başka yerinde Tijen'in "Bir kadın kahkahasını psikanaliz masasına yatırmak gerekir" (s. 117) ya da "Bence boşanma davalarına psikanalizciler bakmalı" (s. 73) gibi ifadeler de buna örnek teşkil eden ifadelerden bir kaçıdır.

Dolayısıyla boşanma aşamasında olan; anne, baba ve kocasıyla iletişim sorunu yaşayan ve çocukluğu travmalarla dolu olan Tijen'in yirmi dört saatlik iç muhasebesi, anıları, sayıklamaları üzerine kurgulanan bu roman psikanalitik kuram bağlamında ele almak yanlış olmayacaktır. Bu bağlamda bir psikolog hassasiyetiyle değil bir edebiyat kuramcısının bakış açısıyla hareket edilecektir. Dolayısıyla romanın kurgu dünyasından uzaklaşmadan yazarın izin verdiği ölçüde olayların karakterler üzerindeki sebep ve sonuçları analiz edilecektir. Böylece yazarın okuyucuya asıl vermek istediği mesajlar da irdelenmiş olacaktır.

İçe Dönük Duyumsal Bir Tip Olarak: Tijen

Romanın kurgusu, romanın ana karakteri olan Tijen'in bir sabah uyanıp geçmişini, ilişkilerini ve içerisinde bulunduğu durumu sorgulaması üzerine odaklanır. Dolayısıyla Tijen'in tercihlerini, kararlarını ve olaylara yaklaşım tarzı ve bakış açısını anlamak okuyucu ile karakter arasındaki ruhsal boşluğu dolduracaktır. Bu bağlamda Carl Gustav Jung'un geliştirdiği "psikolojik tipler kuramı" günlük hayatta bireyleri anlama noktasında yarar sağladığı gibi kurgusal karakterleri daha yakından tanımaya imkan sağlayacağı da şüphesizdir.

Jung, "Psikolojide Tipler" adlı çalışmasını, otobiyografisi "Anılar, Düşler, Düşünceler" adlı kitabının altıncı ve yedinci bölümlerinde detaylandırđı "Kendi Psişesini Keşfetme" süreci üzerine inşa etmiştir (Jung, 2020). Jung, genellikle yalnız geçen çocukluğu sırasında, etrafındaki insanları ve özellikle kendisini analiz etme alışkanlığı edinmiştir. "Psikolojik Tipler" kitabının ilk baskısının n sözünde Jung, bu süreci ve kendisine yönelik derinlemesine yaptığı bu analizleri şu sözlerle ifade etmiştir:

Bu kitap pratik psikoloji alanında yaklaşık yirmi yıllık çalışmamın meyvesi. Sinir hastalarının tedavisinde bir psikiyatrin sayısız izlenimlerinden ve tecrübelerinden, her sosyal düzeyden kadın ve erkekle görüşmelerinden, dost ve düşmanla kişisel ilişkilerimden, son olarak da kendi psikolojik tuhaflığımin eleştirisinden biçimlenerek düşüncelerimde yavaş yavaş gelişti (Jung, 2020, s. 9).

Jung'un eserleri, karmaşıklıklarına rağmen, onun günlük yaşamı iyileştirmeyi amaçlayan pratik psikolojiye dair görüşlerini yansıtan bir tipoloji çalışmasına odaklanır. Jung, bu sınıflandırma sistemini geliştirirken, ana motivasyonunun tarihsel bir dayanaktan ziyade, kendi deneyimlerinden yola çıkarak, sadece bu konuya ilgi duyanlar için değil, aynı zamanda meslek dışından iyi eğitim almış herkesin faydalanabileceği bir ereve sunmak olduğunu vurgular. Bu tipoloji, bireyleri temelde "İe Dönük" ve "Dışa Dönük" olarak iki ana kategoriye ve her bir ana tipin altında yer alan "Duyusal", "Duygusal", "Düşünsel" ve "Sezgisel" olmak üzere dört alt sınıfa ayırarak, toplam sekiz farklı sınıflandırmayı tanımlar (Jung, 2020).

Jung'un da dile getirdiği gibi psikanaliz dışında geliştirilen bu kuramdan en çok yararlanması gereken bir diğer disiplin şüphesiz edebiyat olmalıdır. Birey, toplum ve dil üçgeninde hayat bulan edebiyatın özellikle de romanın ontolojik olarak sosyal çevremizde karşılaşabileceğimiz tipolojilerin birer yansımasıyla oluştuğu bilinen bir gerçekliktir. Dolayısıyla bu karakterlerin sınıflandırılması, araştırmalara derinlik kazandıracığı gibi karakteri daha doğru analiz etmede de yardımcı olacaktır. Bu bağlamda düşünüldüğünde Tijen'in Jung'un geliştirdiği "İe Dönük Duyumsal Tip" tanımlamasına daha yakın bir karakter olduğu söylenebilir.

Bu kişilik tipleri, somut nesnelere ziyade, nesnelere arkasında yatan anlamlara ve algılara yoğunlaşan, görünenin ötesine geçmeye önem verir. Kendi yetiştikleri toplumun kültürel değerleri, gelenekleri, alışkanlıkları, önyargıları ve üzerlerine yüklenmiş diğer tüm etkilerden arınmış bir durumdadırlar. Duyusal karakterler, diğerlerinden farklı olarak, yüzeyin altında yatan "hissetme" yetenekleriyle, yani algılama şekilleriyle ne çıkarlar. Bu bireyler, düşünceleri, duyguları ve sezgileri yerine, genellikle somut olaylar üzerine kurulu ancak daha derin algılara dayalı hisleri ncelerler. Estetik, ilgi alanları arasında yer aldığı için, bu kişilik tipi çoğunlukla sanat ve müzik gibi alanlarda kendini ifade etme fırsatı bulur (Jung, 2020: s. 377). Bu bağlamda Tijen'in "Görmenin ötesinde ufku yaşamaktayım. Ufkun ötesinde geçmiş gibi. Yaşamak için yeni ufuklar arayan kişileri saygıyla selamlarım" (s. 7) demesiyle aslında olayların, nesnelere ve kişilerin daha çok nasıl grndkleriyle değil grndklerinin ardında bıraktıkları izlerle ilgilendiğini gösterir. Tijen'in yine romanın başka bir

bölümünde:

Kafamın yağlanmış makineleri gibi hızlı bir çalışma temposuna girmesi de ne demek oluyor? Üstelik birdenbire çoğalan görme ve gözleme isteği... sanki ilk defa görüyorum (veya anlıyorum), Her şeyin bir yeri ve sınırı var. tavanın ardından duvar duvarın ardından döşeme gelmekte. bütün camlar az çok birbirine yakın ebatta ve hepsi de duvarlarda yerini almış. komodin hep yatağın başucunda; sakin. sabırlı. Eşya da bir düzen ve temeli oturmuşluğun ağırbaşlılığı (s. 12)

Tijen'in bu ifadelerine bakıldığında nesneyi ve olguları gözleme isteğinin yanında ona başka art anlamlar yüklemeye çalıştığı görülür. Kendisini eşyayla mukayese etmeye çalışan Tijen nesnenin hareketsiz durumunu ağır başlılıkla ilişkilendirirken kendisinin düzeni bozan kişi olarak dile getirip eşyayı kıskandığını söylemesi görünenin ardından görünmeyenlerle düşündüğünün göstergesidir. Bununla birlikte kalıpların dışına çıkan, kişileri ve nesnelere ayrıntılı bir şekilde gözlemleyen Tijen'in bu bağlamda Jung'un tespit ettiği "içe dönük duyumsal tip" e örnek verilebileceği söylenebilir.

Doğum Travması: Deniz, Su ve Yağmur İmgesi

Tijen'in sık sık pencereden yağmuru izlemesi, özellikle de Tijen'in kocası Orhan'la akşam yemeğinden sonra oluşan gergin ortamdan sonra bu davranışını sık sık tekrarlaması ve yağmurlu geceleri daha çok hatırlaması romanın ana kahramanı olan Tijen'in bilinçaltı ile ilgili ipuçları vermektedir: "Bakışlarım bir türlü durulmak bilmeyen denize çevrilir sanki onunla konuşmak ister gibi ne konuşuyor Allah aşkına bu adamlar" (s. 17) Yine başka bir akşam yemeğinde yağmur ve denizden söz etmesi dikkat çekicidir:

Mudanya'da kapalı bir sahil restoranında yemek yiyorduk kocamla. İri yağmur damlaları hırçınlıkla camlara çarpıyordu ıssızlık ve vahşi güzellik el eleydi deniz hoşnutsuzlukla (Tıpkı benim bugün kıvrandığım gibi) kıvranıyordu. Doruklara tırmanacak kadar heyecan ve istek doluydum. Her zamanki gibi dalgındı kocam, denizin çırpınışlarına sanki bir anlam veremiyormuş gibi bakıyor, ağzından hiç eksik etmediği piposundan kısa ve sürekli dumanlar sahyordu. Ne zaman yağmuru seyretsem içimde bir şarkı yankılanır durur deyişini hatırlıyorum (s. 82)

Tijen'in yağmur imgesiyle olan ilişkisi ayrıca önemli olduğu için yağmur ile ilgili bilinçaltı açıklamalarına geçmeden önce Tijen'in deniz ile ilgili gördüğü rüyaya değinmek daha doğru olacaktır. Romanın hemen başında Tijen'in akşamdan kalan sarhoşluk halinin sabah mahmurluğuyla birlikte yarı baygın bir halde gördüğü "deniz rüyası" romanın kahramanı Tijen hakkında önemli bilgiler vermektedir.

Çünkü Sigmund Freud (1856-1939) Otto Rank (1884-1934) ve Gaston Bachelard'a (1884-1962) göre deniz anne imgesiyle yakından ilgilidir. Freud'a göre doğum öncesi karanlık ve sessiz bir ortamda güvenli bir şekilde kalan bebek dünyaya gelir gelmez başta ışık olmak üzere ses gibi uyarılarla karşı karşıya kalır. Büyük bir kaygı yaşayan bebek daha sonra cinsellik dürtüleriyle anksiyetesi daha da artar. Aynı şekilde insan yaşamındaki kaygıların çoğunu doğum anına bağlayan diğer bir psikanalizci Otto Rank'tır. Ona göre doğum anında bebeğin rahat ve güvenli ortamından ayrılışı yaşam boyu tekrarlanan anksiyete ataklarının temel nedenidir. Burada Rank'ın Freud'dan ayrılan yönü bu kaygının ana sebebini kişinin yaşam boyu yaşadığı tüm kaygılanmalarının ana sebebi olarak görmesidir ve bunu "doğum travması olarak açıklamaktadır (Rank, 2014: 8-9). Aynı şekilde Gaston Bachelard da deniz ve doğanın annenin simgesi olduğunu söyler (2023: 131). Sonuç olarak denilebilir ki "Deniz, dişil bir imgedir ve arketipsel olarak 'anne' kavramını çağırıştırır. Denize sığınma isteğinin temelinde, anneye sığınma ve ona koşma arzusu vardır" (Kanter, 2007).

Romanın başında tedirginlikle uyanan Tijen'in uyanmakla uyumak arasında gördüğü "açık bir denizde büyük bir salın üzerinde sallanıp duruyorum. Üzerimde bir ağırlık... Başımda bir hoşluk... İçim ilk beşikler aramanın özlemiyle tedirgin" (s. 7) şeklindeki rüya aslında ilgisiz ve küçümseyen bir kocayla

yaşanmış evlilikten sonra altı aylık yalnız yaşamanın vermiş olduğu bilinçaltı bir sığıntı dünyasıdır. Çünkü Tijen yalnız yaşadığından beri kocası tarafından asla aranmamış, anne ve babası ise kendi dünyalarına dalıp onu unutmuş gibidir. Böyle bir psikolojik durum içerisinde olan Tijen'in yarı uykulu durumunda gördüğü "deniz" ve "sandal" kendini korumasız, güçsüz, yalnız ve zayıf gören kırılğan bir kişinin bilinçaltı yansıması olup kendini güvende hissetmek isteyeşinin tezahürüdür. Özellikle "İçim ilk beşikleri aramanın özlemiyle tedirgin" (s. 7) deyişi kişinin anne rahmindeki güvenli ortamına ve anne yanındaki ilk günlerin güvenli zamanına bir özlemdir. Tijen'in bu ifadelerin hemen akabinde "Güvensizlik korkunç bir hastalıktır. Uzanıp perdeyi bir ekebilsem..." (s. 11) demesi de Tijen'in korkularının ne boyuta ulaştığını göstermesi bakımından önemlidir. Tijen'in kolej yıllarından hatırladığı ve birinci olmasına vesile olan şiiri de yine aynı şekilde Tijen'in anneye daha doğrusu korunaklı ve güvenli bir limana olan ihtiyaını göstermektedir:

Mavi bir gökyüzü
bulutsuz bir ufuktu istediğim
fırtınasız denizler
bir gemi
bir kaptan
dalgalardan sarsılmayan
iskeleydi özlediğim (s. 86)

Tijen'in kolej yıllarında yarışma için yazdığı şiirde yine denizi, gemiyi ve güvenli bir limandan bahsetmesi ve böyle bir anıyı en zayıf ve yalnız kaldığı bir anda hatırlaması Tijen için daha önce yukarıda söylenilenleri destekler niteliktedir. Nitekim romanın sonuna doğru Tijen "lmde bile savrulup gitmelerden korkuyor insan. İlle bir yere sığınacak. Ana rahmi gibi sıcak, dost, huzurlu, güvenli..." (s. 102) demesi bilinçaltında biriktirdiklerinin bir anda bilinçte hissetmesiyle ilgilidir. Nitekim Fransız yazar ve psikanalizci Marie Bonaparte yetişkin bir insan için doğanın engince genişleyen ve ebedi ve sonsuzluk içinde yansıyan bir anne olduğunu dile getirdikten sonra özellikle "deniz"i bütün insanlar için anne sembolü olduğunu söyler. Dağları sadece yeşil denizleri ise mavi oldukları için değil bilinçsiz hatıralarda bunlarda yeniden doğuşu yaşadığımız için sevdiğimizi belirten Bonaparte (Bachelard, 2023: s. 167) âdeta doğanın özellikle de deniz ve dağ gibi uçsuz bucaksız yerlerin sevgisini insanlığın bilincinde saklı birer arketip şeklinde ifade eder.

Gaston Bachelard da Saintyves tarafından anlatılan Vedik ilahisinde sütten sular diye bahsedilmesini üzerine süt ile deniz daha doğrusu süt ile su arasında imgesel bir benzerlikten bahseder. Balıkları müşterek embriyonun varlıkları olarak gören Bachelard bu varlıkları tıpkı bir bebeğin bilinçsizce anne sütünü emer gibi denizi emdiğini dile getirerek denizin besleyici yönünü ve süt imgesi üzerinden anne ile olan çağrışımın nasıl kurulduğunu dile getirir (Bachelard, 2023: s. 171). "Mikroskopla görülecek kadar kk olan besin ona gelen bir süt gibidir" (Bachelard, 2023: s. 171). Sonuç olarak Tijen'in yoğun stres yaşaması, çevresinde tutunacak kimsenin kalmayışı, birlikte mutlu bir yuva kurma hayaliyle yola çıktığı kocasıyla ayrı yaşaması, birlikte olurken de anlaşılamaması ve fikirlerinin önemsenmemesi Freud ve Otto Rank'ın tespitiyle anne rahminin güvenli, sıcak ve korunaklı yerine olan bilinçaltı özlemini de beraberinde getirir. Bilinçaltındaki bu korunaklı yerin imgesel olarak deniz şeklinde somutlaşması ise Bachelard'ın deyimiyle insanın kolektif bilincinde saklı olan anne ile deniz ya da su ile süt arasında kurulan bir bağdır. Dolayısıyla Tijen'in rüyada denizi görmesi, ilk beşik yıllarını zleme nedenleri bu bağlamda açıklanabilir.

Bachelard'a göre kara kurudur bu yüzden açlık sadece toprak içindir. Denizde ise bilakis açlık önlenir dolayısıyla karnı tok bir çocuğun hayalinin deniz olması doğal bir sonuçtur (Bachelard, 2023: s. 171). Bachelard'ın bu açıklamaları Tijen'in sayıklamalarıyla dolu yirmi dört saatlik dilimde bazı anılarını özellikle hatırlamasını hatta bazı şarkı sözcüklerini olduğu gibi ezberlemesini daha anlamlı kıldığı görülür. Çünkü Tijen romanda ayrıntısı verilmeyen bir kaza sonucunda anne olamayacağını öğrenir. Tijen'in; kocasıyla anlaşamayan annesi, kayınvalidesi ve babasıyla da sağlıklı bir iletişim kuramaması üzerine bir de bu acıklı haber hayatını daha da çekilmez bir duruma dönüştürür. Kendini adeta kurumuş topraklara ve çöle benzeten Tijen, sık sık yağmuru izleyerek kendisinde beliren bu hastalığı bastırmaya çalışır:

Kurumuş topraklar gibiyim
öyle unutulmuş
öyle yoksun
sen de yağmur duasına çık
sen de
ne olursun!
gökyüzü açık sere serpe sevgilere
benim duam da içlerinde
duyuyor musun? (s. 97)

Tijen'in onca konser şarkılarında bazen eğlenceli bazen hüznü akşam yemeklerinde çalınan müziklerden özellikle bu parçayı hatırlaması, Tijen'i daha yakından tanıma fırsatını okuyucuya sunar. Çünkü Tijen roman boyunca kısırlığı üzerinde hiç durmaz, hatta roman boyunca sadece doktordan öğrendiğimiz bu durum Tijen tarafından neredeyse hiç dile getirilmez. Yalnız Tijen'in özellikle bu parçayı hatırlaması rahatsızlığının psikolojisi üzerindeki tesirini öğrenmek adına önemli ipuçları vermektedir. Yukarıda dile getirildiği gibi toprağın kuru olması buna karşı bilinçaltında denizin ve suyun süt besin ve bereketle imgelenmesi Tijen'i böyle bir hatırayı bilinçsizce ezberlemediğini gösterir. Kendini âdeta çorak kurumuş topraklar şeklinde tarif eden şarkıcıyla özdeşleştiren Tijen bu dünyada kendini unutulmuş ve yoksun çareyi de suda yağmurda görmektedir. Çünkü "Deniz anne gibidir, su olağanüstü bir süttür; toprak rahminde ılık ve verimli bir besin hazırlar; kıyılarda bütün varlıklara yağlı parçacıklar verecek göğüsler ortaya çıkmaktadır. İyimserlik bir bolluktur (Bachelard, 2023: s. 172). Bütün bu imgeler asıl anlamlarına ulaştığında romanın ana kahramanı Tijen'in "Ruhum 'Nasıl yaşayacağım ey deniz senden uzak?' diye sevdâyla haykıran şaire öylesine yakın ki" (s. 8) demesi daha da anlamlı bir duruma evrilecektir.

Netice itibarıyla yalnızlığı ve anlaşılma zılgılı ruhunun en derin noktasında yaşayan ve bütün bunlarla birlikte tercihleriyle, sevgisiyle var olma mücadelesi veren Tijen'in artık çocuk doğuramayacak olması, onu derinden sarsar. Bu durum Tijen tarafından her ne kadar bastırılıp bilinçaltına itilse de Tijen'in sık sık tekrar eden yağmuru izleme sahneleri, denizi seyredip dalmaları, yağmur ile ilgili şarkı sözlerini hatırasında saklaması gibi davranışlar aslında bu rahatsızlığın kişiyi bilinçte olmasa da bilinçaltında ne kadar rahatsız ettiğinin bir göstergesidir.

Persona

"Persona, bireyin dış dünyaya karşı genel ruhsal davranış biçimidir" (Jung, 2006: s. 39). Bireyin sosyal çevresinde yer edinmek için benimsemiği ve dışa vurduğu rollerin bütünüdür. Kişinin toplumdaki yerini

belirleyen, ancak gerçek benliğini tam olarak yansıtmayan bir tür sosyal maske olarak işlev görür. Jung'a göre, bu maske, kişinin hem kendi hem de başkalarının kendisi hakkında oluşturduğu bir algıdan ibarettir. Dolayısıyla, persona, bireyin gerçekte kim olduğundan ziyade, toplum içinde nasıl algılanmak istediğiyle ilgili bir kavramdır. Bu bağlamda, Jung'un persona tanımı, bireyin iç dünyası ile dış dünyası arasında bir köprü görevi görür; bireyin toplum içindeki uyumunu ve kabulünü kolaylaştırırken, aynı zamanda gerçek benliğinden bir uzaklaşmayı da beraberinde getirir (Jung, 2006: s. 39) Romanda Tijen'in kocası olarak okuyucunun karşısına çıkan Orhan'ın karısıyla yaşadığı anlaşmazlığın bir sebebi de "persona" maskesini günlük hayatında sorunsallaştırmasından kaynaklanmaktadır.

Kurguda ismi verilmeyen bir üniversitede profesör olarak ders veren ve çevresi tarafından ilmi bilgisi ve konumu dolayısıyla saygı gören Orhan'ın, eşi Tijen'le sağlıklı bir ilişki kuramadığı görülür:

Masada yarı tanıdığı tipler toplanmaya başlar: 'Merhaba abi... Merhaba yenge' diyerek kimi yazardır, kimi çevirmen, kimi öğretim üyesi, kimi ressam... Yüzlerinde alkolün ve alkole hazırlanmanın heyecan yüklü kızarıklığı vardır. Hepsisi abi derler kocama (...ağırbaşlı görünümü ile bu abiliği kendisine ne de yakıştırır. Zaman zaman benim bile abi diyelim gelir). Herkese kendini ona gösterme telaşı... O Sanki tek seçici yol gösterici, doğruyu ve gerçeği bilen veya son hükmü veren yargıçtır (s. 16-17).

Orhan'ın akşam yemeklerinde Tijen'le ilgilenmek yerine tanış olduğu kişilerle derin akademik sohbetlere dalması ve eşi Tijen'i âdeta bu derin sohbetlerin birer mezesi gibi kullanması Tijen'le arasında derin mesafelerin girmesine neden olur:

Sonra, birden kocamın yüzüyle karşılaştım. Dalgın ve düşünceli... İhtiyatlı yudumlanan rakının etkisiyle olacak, kalın camların arkasında süzülen gözleri değil yakınları, ufukları aşma doğrultusundadır. Düşünce sislerle kaynaşır, dalgalarla oynaşan martuların kanatlarını takılıp havalanır. Kadehlerde yer değiştiren akislere aldırmasız dikkat çığlıklara yöneliktir. Susarım. O da suskundur. Ben hâlâ beklerim. Ama o beklemekten uzaktır. Arada bir: "yerimiz iyi değil mi" "ya öyle" gibilerden basmakalıp dağınık konuşmalar olur. "Üşüyor musun" "biraz" gibilerden yüzeysel ilgilerle sürüp gider dakikalar geçer. (...) Tartışmalar bittiği yerde tekrar başlar kadehler tazelandıkçe alevlenir. (...) "Ne konuşuyor Allah aşkına bu adamlar" (s. 16-17).

Orhan'ın üniversite kürsüsünde ders verir gibi akşam yemeklerinde kişileri etrafında toplayarak ders verir gibi dünya siyaseti ve güncel konulardan konuşması bunu yaparken de öğretim üyeliği maskesini sürekli takması, kendisini Tijen'den uzaklaştıran başlıca sebeplerden biridir. Özellikle de Orhan'ı dinleyenlerden birinin "Sen ne dersin yenge?" (s. 18) sorusuna karşı Orhan'ın bir çocuğu savunur gibi "O kafa yormaz böyle şeylerle. Tiyatrocudur, bilirsiniz. Eski tiyatrocusu" (s. 18) deyişi Tijen'i kendinden uzaklaşmasına neden olur. Tijen'in tiyatroyu bir meslek olarak icra etmesi daha doğrusu tiyatroyu ciddi bir şekilde önemsemesi de eşi Orhan tarafından engellenir. Nitekim Tijen evlendikten sonra mesleğini bırakmak zorunda kalır. Yalnız Orhan'ın arkadaşlarının içerisinde Tijen'in tiyatroya olan düşkünlüğünü küçümseyerek stereotipleştirmesi ise Tijen'i çılgına dönüştüren davranışların başında gelir:

Tijen daha işin başındaydı. Amatör bir merakım sergilenmesi yani. Kolejde başlayan Shakespeare tutkusunun ile ortaya çıkıp doyurulma merakı anlayacağın. Karım coşkulu bir Shakespeare hayrandır. Ona göre tiyatroyun başı da sonu da Shakespeare'dir. Dedim ya kolejli çıkmazı. Bana göre yanılığın başlangıcındayken vazgeçmesi iyi oldu (s. 20).

Orhan'ın, Tijen'in tiyatroya olan bağlılığını, sevgisini sadece bir "kolejli çıkmazına" indirgemesi hatta yer yer bir öğrenciye hitap ediyormuşçasına "ciddi yazılar okumalısın" (s. 30) demesi, Tijen'de sadece bir kızgınlık değil aynı şekilde bir güvensizliği de beraberinde getirir. Çünkü yukarıda da dile getirildiği gibi tedirginlikler içerisinde bir hayat yaşayan Tijen'in kocası Orhan'la yemek yediği anlarda sürekli denizi ya da yağmuru seyretmesi, Orhan'ın kendisinde yaratmış olduğu bu duyguyu bastırma edimi

olarak yorumlanabilir. Çünkü deniz ve su, anne rahminin birer imgesi olarak Tijen'i rahatlatan nesnelere olarak kurguda yer aldığı önceki bölümde dile getirilmişti.

Sonuç olarak denilebilir ki Orhan'ın iş hayatı ile kişisel hayatını hatta evlilik hayatını birbirinden ayıramayarak adeta toplumun kendisinde görmek istediği ya da sosyal çevresinde yer edinmek için takındığı "persona" maskesini sürekli taşıma gereği duyması evlilik hayatını baltalayan en önemli nedenlerden biridir. Çünkü Orhan'ın sosyal çevre ile uyumu sağlamak için takmış olduğu bu maske aynı zamanda kendine yabancılaşmayı da beraberinde getirmiştir. Orhan'ın içine düştüğü bu yanlış davranış biçimi kendisine pahalıya mal olur. Çünkü o artık Tijen için o uçurumlardan fırtınaları toplayıp aşk ağaçlarının umut meyvelerini hoyratça koparıp atan biridir (s. 29). Tabii burada Orhan'ın "persona" maskesini sürekli taşıma gereği duyması da ayrıca irdelenmesi gereken bir konudur. Ama romanın merkezine Tijen karakteri konulduğundan ötürü Orhan'ın bu tür bir davranış sergilemesinin sebebini ortaya koyan ip uçlara yer verilmez.

Savunma Mekanizmaları

Savunma mekanizmaları kavramı, Freud'un 1894 yılında yazdığı "Savunma Psikonevrozları" adlı makaleyle psikoloji literatürüne giriş yapmıştır. Sigmund Freud'un savunma mekanizmaları kuramı, bireyin anksiyete ve iç çatışmalarla başa çıkma yollarını inceleyen psikanalitik bir teoridir. Freud, bu mekanizmaların bilinçdışı süreçler tarafından yönetildiğini ve bireyin içsel gerilimlerini azaltmaya yardımcı olduğunu belirtir. (Freud, 2011: 36). Ancak, Freud daha sonraki çalışmalarında "savunma" terimini bırakıp, yerine "bastırma" terimini tercih etmiştir. 1926'da yazdığı "Engelleme, Belirti ve Anksiyete" isimli eserinde, Freud "savunma" kavramını genişleterek, "bireyin nevroza yol açabilecek çatışmalara karşı kullandığı tüm yöntemler" olarak yeniden tanımlamıştır (Freud, 2011: 36). Freud'un ardından, kızı Anna Freud 1936'da "Ego ve Savunma Mekanizmaları" adlı çalışmasını yayımlayarak, savunma mekanizmalarını detaylı bir şekilde ele almıştır. Bu çalışmada tanımlanan savunma mekanizmaları arasında bastırma, gerileme, izolasyon, entelektüelleştirme, red ve inkâr, projeksiyon, reaksiyon oluşumu, yer değiştirme, süblimasyon ve rasyonalizasyon gibi yöntemler bulunmaktadır (Freud, 2015).

Sancılı Bir Gün romanında Tijen'in "sadece hoş geçen saatleri sayarım" (s. 11) ifadesi karakterin "savunma mekanizmalarını" günlük hayatta sık kullandığının göstergesidir. Çünkü yukarıda da dile getirildiği gibi kişi, kaygı verici durumları bilincinde tutmak yerine bu tür düşünceleri bilinçaltına göndererek benlik için tehdit edici unsurlardan uzaklaşmaya çalışır (Geçtan, 1998: 78). Savunma mekanizmalarıyla benlik algısını korumaya çalışan Tijen, diğer karakterlerden farklı olarak davranışlarının nedenini sorguladığı zamanlarda aslında bilinçaltı nedenlerini kendisinin keşfettiği görülür: Söz gelimi "Eşyaları ve bütün planları kıskanıyorum" (s. 12) diyen Tijen, başı ve sonu belli olmayan plansız bir hayatın acısını ve sancısını yaşamaktadır: "Düzeni bozan sadece benim. Yerimi bilmiyorum, boyutlarım başına buyruk; bir yere sığıyorum derken bir de bakıyorum ki orayı aşıyorum" sözlerinden anlaşılacağı üzere aslında Tijen'in bu davranışlarından rahatsız olduğu ve herkes gibi onun da başı ve sonu belli olan bir gün doğumu ve batımına sahip olma isteği içerisinde olduğu anlaşılmaktadır. Yalnız bu ifadelerinin hemen akabinde; "İyi ki liseyi bitirdiğimde annemin isteğine uyararak mimariye gitmemişim! Plan ve proje yapabilecek insan değilim ben!" diyerek insanların belli bir düzen çerçevesinde oluşturdukları mimariyi ve planlı hayatı küçümsemesi "karşıt tepki" oluşturma kavramıyla açıklanabilir. Tijen ayrıca düşüncesini temellendirmek için de söz konusu mimari anlayışını küçümseme davranışını "düşünselleştirme (entelektüelleştirme)" savunma mekanizmasıyla okuyucuya kabul ettirme yoluna gitmeyi de ihmal etmez: "İnsan yüreğinde tutuklanmış olma burukluğunu yaratan

mimariye (o insana kişilik ve derinlik vermeyen ve öz çizgilerini kaybeden) saygım yok. Gün ışığı saksıların arkasına gizlenirken içkili olduğumdan neden boş sokaklarda yalnızlık koşmak istediğimi, mekanların bana neden zindan gibi geldiğini anlıyorum.” Tijen’in bu ifadelerine dikkat edildiğinde dönemin mimari özelliğinin insanı adeta basitleştirdiğini bundan ötürü saygı duymadığını dile getirir. Mekanların kendisine zindan gibi geldiğini de buna bağlayan Tijen aslında bu düşüncesi de bilinçaltında yaşadığı bir travmanın etkisiyle dile getirilmiş ifadelerdir. Çünkü Tijen küçükken kendine ait bir odayı kendi istek ve anlayışına göre düzenlemesinden sonra annesinin ona kızması ve odayı eski haline getirmesi Tijen’i mekanlara karşı nefret duyan birine dönüştürmekle beraber varoluşsal problemler yaşayan birine de dönüştürmüştür.

Tijen’in “karşıt tepki” oluşturduğu bir diğer kavram ise evliliğdir. Evliliğe karşı oluşunu da yine mantığa bürünme ya da düşünselleştirme yoluyla okuyucuya kabul ettirmeye çalışan Tijen’in dış alemdeki gözlemleri ya da bilinç akışı söylem ile iç monologlarına bakıldığında aslında kendisinin evliliğe karşı olmadığı anlaşılmaktadır. “Evlilik dalgalarla çöplerin boğuşması, birbirine gelişigüzel eklenen kırk sekiz saatin çatışmasıdır artık!” (s. 24) şeklinde evliliğin birey için tabii bir müessese olmadığından dem vuran Tijen’in, komşusu Süheyla Hanım’ın hizmetçisini kurulu bir düzene ve bir yuvaya sahip olduğunu hayal ettikten sonra onu kıskanmaya başlaması aslında Tijen’in evlilikten ve düzenden yana olduğunun gösğesidir. Tijen’in pencereden hizmetçi kadını gözlemlemesi âdeta hipnoz görevi görür gibi Tijen’in bilinçaltı düşüncelerini bilince çıkarmasına yardımcı olur: “Hayalimde temizlikle böylesine özdeşleşmiştir bu kadın. Buram buram bir yaşama azmi içerisindedir. Takiplere yıktırma emirlerine karşı güçlü bir savunma duygusu içinde koca bedenini gererek dikilir yuvasının kapısına. O atasözlerinin dişikuşudur ki düzenin çekirdeğini oluşturan; ki benim kurşunu gökyüzümde bir türlü kanat çırpmayan)” (s. 14) sözlerinden de anlaşıldığı gibi aslında Tijen evliliğe karşı biri değildir. Yalnız, Tijen’in boşanma aşamasında oluşu, kocası Orhan’ın onu sürekli başkalarının yanında aşağılaması bilinçaltında evliliğe karşı tepki oluşturmaya zorlamıştır. Nitekim Tijen’in bu monoloğu aslında onun bir yuvaya olan ihtiyacını şiddetli bir şekilde ifade etmektedir: “Bir an sorun o değil diye bağırırım geliyor. Fileyle çarşıya, pazara çıkmak ev kurmanın yuva yapmanın bir parçası; doğal ve içten olmanın da... Yuvasını kurmak için çalı çırpı, çocuklarını beslemek uğruna karda kışta yiyecek toplama mücadelesi veren dişi kuş her devirde kutsaldır” (s. 57). Netice itibarıyla Tijen’in evlilik kurumu üzerine dile getirdiği ifadeler ilk bakışta bir tutarsızlık gibi görünse de psikanaliz bağlamında söylemler ele alındığında aslında romanın ana karakteri ile ilgili bilinçaltında yatan gerçekleri öğrenme fırsatını sunduğu görülür.

Bölünmüş Kişilik-Çift Kişilik

Bölünmüş kişilik, çift kişilik ya da çoklu kişilik bozukluğu olarak bilinen bu ruhsal rahatsızlık, genellikle Dissosiyatif Kimlik Bozukluğu (DKB) olarak bilinen bir durumu ifade eder. Bu bozukluk, bireyin iki veya daha fazla ayrı ve sürekli kimlik veya kişilik durumuna sahip olduğu bir durumdur. Her bir kimlik kendi düşünce, duygu ve davranış kalıplarına sahiptir. (APA, 2007).

Dissosiyatif bozukluklar, bireysel bütünlüğün parçalanmasına yol açan, bölünmüşlük yaratan rahatsızlıklardır. Yani, bireyin zihnindeki bir bölüm, diğer bölümlerden izole olarak işlev görmeye başlar. Çoklu kişilik bozukluğu olarak da bilinen bu durum, daha çok kadınlarda görülse de erkeklerde nadiren ortaya çıktığı bilinmektedir. Bu bozukluğa sahip insanlar, birden fazla kişilik sergileyebilir. Bu kişilikler birbirinden haberdar olmayabilir ve genellikle birbirine zıt özelliklere sahiptir. Eğer temel kişilik nazik, sakın ve ihtiyatlıysa, ikinci kişilik agresif, hiperaktif ve atılgan özellikler gösterebilir. Bireyler, iki, üç veya daha fazla farklı kişiliği bünyelerinde barındırabilirler. Bu tür bir bozukluk, sıkça

karşılaşılan bir durum değildir; ortaya çıkışı oldukça nadirdir (Cüceloğlu, 2014: 446-447). Aslında Dissosiyatif bozukluklar, bireylerin psikolojik savunma yöntemi olarak geliştirebileceği durumlar arasında yer alır. Bu nedenle, bu bozuklukların ortaya çıkışı hızlı bir başlangıç gösterebileceği gibi, zamanla kademeli olarak da gelişebilir. Aynı zamanda, bu bozukluklar geçici bir süre için ortaya çıkabilirken, bazı durumlarda uzun süreli veya daimi bir hal alabilir (Soner ve Aykut, 2017: 130). Bu durumda hastaların ana kimliklerine genellikle "ev sahibi" denilirken, bireyin orijinal kimliğinin dışında oluşturduğu ek kişiliklere "alter ego" adı verilir. Alter ego'lar arasındaki değişimler birkaç saniye içinde gerçekleşebilirken, bireylerin bu alternatif kimliklerde geçirdikleri zaman da farklılık gösterebilir. Bazı durumlarda, bireylerin belirli bir hayvanı da bir alter ego olarak tecrübe ettiği görülmektedir. Tipik olarak, bir bireyin ortalama 10 farklı alter ego geliştirdiği, ancak şimdiye kadar kaydedilen en yüksek alter ego sayısına sahip kişinin 100 farklı kişilik oluşturduğu kaydedilmiştir (Doğru, 2024).

Ele alınan romanın ana karakteri Tijen de anne ve babasıyla doğru bir iletişime sahip olmadığı gibi evliliğinde problem yaşayan bundan ötürü son 30 gününü yalnız başına aile yazlığında geçirmeye karar veren ve bu aşamada ayrıca kocasından boşanma üzerine uzlaşılan bir mektup olarak daha da depresif bir hale bürünerek okuyucunun karşısında çıkmaktadır. Bu yalnızlık süresince yaşadıklarını hatırlayıp analiz etmeye çalışan Tijen, sadece kendi kendine konuşmakla kalmaz ayrıca farklı kendi kendine soru sorup farklı kişiliklere bürünerek bu soruları cevaplayan kişi olarak da karşımıza çıkmaktadır: Öncelikle Tijen'in söz konusu ruhsal çöküntüye aslında bir anda gelmediğini şu sözlerinden anlaşılabilir: "Ben bu ana, bu tatil sabahı ıssızlığına birdenbire gelmedim. Damla damla, adım adım, birike birike... İçimde anıların tortusu, soluğumda otuz yıl demlenmiş bir çayın ağırlığı var." Sözlerinden anlaşıldığı gibi Tijen aslında o an yaşadığı depresif ruh halinin nedenlerinin geçmişte yaşadığı istenmeyen olayların birer neticesi olduğunun bilincindedir. Ama buna rağmen yaşadıklarına karşı birer savunma mekanizması geliştirmeye devam eder. Özellikle kocası Orhan'la yaşadığı ve boşanma aşamasına geldiği ilişkiden dolayı evliliğe karşı tepki oluşturan Tijen Süheyla Hanım'ın hizmetçisini gözlemlerken âdeta bu savunma mekanizmasına ara vererek gerçek isteğini dile getiren birine dönüşür: "Dedim ya içimde biri var diye; biraz kayıtsız kalacak olsam, hemen sinsice beynimin makine dairesine sokuluyor. Hizmetçi kadının hikayesini yemekte yarım yıkamış olmam merakından öldürecek onu" (s. 26) Tijen'in bu ifadeleri onun kesinlikle çift kişilik bir ruh halini yaşadığının göstergesidir. Çünkü dile getirdiği ifadede kendisi için üçüncü tekil zamiri kullanması bölünmüşlüğü dile yansımadır. Nitekim romanın ana kurgusunda da Tijen evlilik, yuva kurma ve belli bir düzene sahip olmanın olumsuzluklarından uzun uzun bahsetmiş olsa da ara ara bu kişiliğinden sıyrılıp hizmetçi kadının sahip olduğunu hayal ettiği sıcak yuvaya kavuşmayı aslında istemektedir: "Kıskanıyor muyum ne? Gönülden gönüle teller uzatmak mümkün olsa da ona seslensem. Desem ki senin bu dopdolu halin benim boşluklarımı açığa çıkarıyor." (s. 24). İfadelerinden anlaşıldığı gibi roman boyunca Tijen'in birbirine taban tabana zıt iki farklı düşünceye sahip olarak okuyucunun karşısına çıkması bu bölünmüşlüğü dışa tezahürü olarak okunabilir. Ayrıca romanda yer yer kendi kendine sorduğu sorulara farklı cevaplar vermesi yine bu tür bir kişilik bozukluğu yaşadığının göstergesi olarak okunabilir.

Narsist Kişilik Bozukluğu

Kişilik bozuklukları içinde hastanın kendi hakkında olumlu bir görüşe sahip olmasını sağlayan tek tür, narsistik kişilik bozukluğudur. Ancak bu olumlu görüş, sağlıklı bir özsaygıdan ziyade, kişinin kendisine olan aşırı hayranlık ve kendini diğerlerinden üstün görme hali şeklinde tezahür eder. Bu bireyler, sürekli övgü ve takdir beklentisi içinde, bir çocuk misali, eleştirilere, reddedilmeye, başarısızlığa ve küçük düşürücü durumlara karşı oldukça hassastırlar ve tepkilerini çoğunlukla öfkeyle gösterirler (Kohut, 2004: 11). Kendine aşırı değer verme, diğerlerini sürekli aşağı görme, kıskançlık, aşırı bencilik ve

başkalarını kendi çıkarları için kullanma gibi davranışlar bu bozukluğın belirtileri arasındadır (Karabulut, 2013: 63).

Kernberg'e göre (2016: 200-201) bireylerde gözlemlenen narsist kişilik özellikleri, içsel güvensizlik ve aşağlık hislerinin yoğun yaşandığı bilinç düzeylerinden kaynaklanır. Bu durumlar, zamanla kişinin kibirli ve tüm güçlü olma fantezileriyle çelişkili bir biçimde deneyimlenir. Bazı dönemlerde, özellikle derinlemesine analiz süreçlerinden sonra, bilinçdışındaki egemen güç ve narsist büyüklenme fantezileri açağa çıkar. Narsist kişilik yapısına sahip bireylerin çoğunu, geleneksel sinir hastalarından ayıran, toplumsal işlevlerinde gösterdikleri nispeten yüksek başarı, dürtü kontrolündeki ustalık ve başkalarının hayranlığını kazanma arzularını kısmen tatmin edebilme yetenekleri sayılabilir. Tijen'in kocası Orhan'ın davranışları Kernberg'in tasvir ettiği narsist kişilerin davranışlarıyla örtüşmektedir. Adler'in ortaya attığı "aşağlık kompleksi"ni başarılı bir şekilde gerçekteştirerek toplumda saygın bir konuma erişen Orhan eşiyle çıktığı akşam yemeklerinde etrafına sürekli kendini onaylayan insanları görmek istemesi, eşiine sorulan sorulara kendi cevap vermesi, eşi Tijen'in mesleğini arkadaşlarının yanında küçümsemesi narsist kişilik bozukları arasında görülebilir. Bunun yanında Kernberg'in de dediği gibi Orhan da diğer sinir hastalarından farklı olarak toplumsal işlevinde başarılı ve dürtü kontrolüyle birlikte başkalarının hayranlığını kazanmada başarılı biridir. Orhan'ın "persona" maskesini sürekli taşıma isteği de bu bağlamda okunabilir. Herkes tarafından saygınlık görme, eleştirilerin nn kesme ve kendini beğenmişlik duygusunu haklı bir zemine taşıma isteği onu bu tür bir davranışa sürüklediği söylenbilir.

Yabancılaşma ya da Var-olma Bağlamında Tijen

Varoluşçuların odaklandığı bireysel ve evrensel sorunlar genellikle kişisel özgürlük, seçimler, varoluşun anlamı, ölüm, özne-nesne ilişkisi, yabancılaşma, geleceğe dair beklentiler ve içsel çatışmalar gibi derin meseleleri kapsar. Bu meseleler, insanın kendini ve çevresini anlama çabası içerisinde karşılaştığı, zamandan ve mekandan bağımsız evrensel sorunlardır. Varoluşçuluk, insanın zgr iradesine, seçimlerinin sorumluluğuna ve bu seçimler neticesinde şekillenen bireyin varlığına vurgu yapar. Bu felsefi akım, bireyin varoluşsal yalnızlığı, özgürlüğünün sınırları, ölüm karşısındaki çaresizliği ve yaşamın anlam arayışı gibi konuları ele alır. (Ççen, 2015: 20). Modernizmle başlayan insanın bireyselleşme problemi postmodernizmle birlikte anlam arayışına ve hakikatin tüm ciddiyetini yitirmesiyle bireyde oluşan "saçma olma" düşüncesine evrilir. Bu düşünce biçimi bireyi hayata karşı pasif ironik bir tavır takınmaya teşvik ettiği gibi bireyi yalnızlığa, kendi köşesine çekilmeye hatta intihara kadar sürükleyebilir. Nitekim ele alınan romanın baş kahramanı Tijen de böyle bir sonu yaşayan modernizmin dar, tek tipçi, zorunlu kurallarından kaçarken kendi yalnızlığında içinde yaşadığı hayatın anlamsızlığıyla yüzleşerek intihara teşebbüs eder.

Sabahat Emir'in bu eserinde modern insanın varoluşsal sorunları ağırlıklı olarak ele alınan temalardandır. Ana karakterin iç dünyası; iç konuşmalarıyla derinlemesine işlenirken varoluşçu temalar ve kavramlar, olayların önüne geçerek romanda ön plana çıkar. İnsan varlığını ve hayata bakışını belirleyen çeşitli durumlar ve detaylar bu anlatıda yoğun bir şekilde incelenir. Yabancılaşma, bu eserde en temel varoluşsal sorun olarak ortaya çıkar ve diğer varoluşsal meseleler de yabancılaşmanın bir sonucu olarak ele alınır. Yalnızlık, boşluk hissi, kaçış, ölüm ve intihar gibi temalar, karakterlerin psikolojik yapısını gözler önüne sermek için kullanılır. Dolayısıyla denilebilir ki bu eser modern insanın yaşamındaki bu varoluşsal sorunlara ışık tutar ve karakterlerin iç dünyalarını detaylı bir şekilde ele alarak okuyucuya sunar. Ana karakter Tijen'in yaşadığı varoluşsal problemlerin nedenleri ancak psikanalitik bir bakış açısıyla tespit edilebilir. Bunun için de varoluşçu psikanalistlerin görüşlerine değinmek gerekir.

Bu bağlamda varoluşçu düşünürlerden olan Albert Camus'a göre insanın kendine, diğer insanlara ve çevresine karşı bir yabancılık hissi vardır. Bu duygusal yabancılaşma durumunu, insanın saçmalık algısının temeli olarak gören Camus, bireyin kendi üzerine yabancılaşmasının, başkalarıyla olan ilişkilerinde de yabancılığa neden olduğunu ifade eder. Saçmalık duygusu, özellikle bireyin diğer kişilere olan yabancılığı ile daha belirginleşir. Bunun yanı sıra, insan, yaşam alanı olarak gördüğü dünyaya da yabancıdır. Camus'un insanın saçma olma düşüncesini Tijen, babasını anımsayarak kabul eder ve insanın tam olarak bir saçmadan öte bir şey olmadığını dile getirir. "Anlamak çaresizliği de beraberinde getiriyor, Anlamak sıkıntı veriyor, Saçmalamağa başlıyorum... İnsan saçmadır yahu! Yalnızlık hastası babam ömrü boyu hep bunu savundu. Ben de ona karşı çıkarken farkında olmadan etkisi altında mı kalmışım ne? Erik ağacı kiraz verir mi? İnsan..." (s. 12) İnsanları birer saçma olgusuyla açıklamaya çalışan Tijen'in babası, kurguda yer almaya da Tijen'in ifade ettiği şekliyle bu düşüncesinden dolayı ömür boyu hep yalnız kalmış biridir. İstemese de bu düşüncenin gerçekliğinden kendini koparamayan Tijen de aslında babası gibi düşünerek insan varlığının saçma olma olgusu üzerine düşünülmektedir. Babasında olduğu gibi kendisinin de yalnız kalışı, anne babasıyla, arkadaşlarıyla ve kocasıyla anlaşamaması bu düşüncesine bağlanabilir. Tijen'de bu düşünce hemen hemen tüm davranışlarında hüküm sürmüştür denilebilir. Çünkü Tijen'de yeşermeye müsait bir tohum olarak gizlenen bu düşünceler sosyal çevresinin de yardımıyla daha problematik bir duruma evrilir. Annesinin, Tijen'in istediği gibi süslediği ve yerleştirdiği odayı değiştirmesi, ev kokacak diye bir çatı altında ailecek balık bile yiyememesi, Orhan'ın genellikle kendi egosunu okşayan kişileri akşam yemeğinde kendi sosyal çevrelerine dahil etmesi ve Tijen'in modern alışkanlıklar yüzünden yapmak zorunda olduğu davranışlardan sıkılması onun bu yabancılaşma düşüncesini sadece tetiklememiş ayrıca ruhsal bozukluğa yol açmıştır. "Mekanların bana neden zindan gibi geldiğini anlıyorum. Anlamasam da iyi. Anlamak çaresizliği beraberinde getiriyor. Anlamak sıkıntı veriyor" (s. 12) diyen Tijen aslında dünyaya olan yabancılaşmasının ne denli üzerinde etki bıraktığını dile getirmesi bakımından önemlidir. İnsanın dünyada kendini yabancı hissetmesinin, onun dünyanın bir parçası olmaması ya da dünyadan tamamen ayrı bir varlık olmasıdır (Gündoğan, 1997: 66-67). Çünkü "kalabalıklaşan insan yığınları, kendine özgü yeni ve başkalaşmış değerler benimsedikçe kendi öz değerlerinden kopar. Bu durum kolektif bilincin, öz değerlere tutunamayışı ve kendini durmadan değiştirmesine neden olur. Zira metalaşan insan, geniş anlamıyla kendi dünyasını ve yaşamını ötekileştirir." (Şahin, 2013:218-219).

Varoluşçuluk felsefesi tam olarak da burada devreye girmektedir ve metalaşan bireye tekrardan insan olma bilincini aşlamaya çalışmaktadır. Nitekim tarih boyunca, varoluşçuluk; insanın kendisine yabancılaşmasına neden olan kayıplarını telafi etmeyi, ona kendi değerini ve farkındalığını yeniden kazandırmayı hedefler. Klasik felsefenin, insanı mantık çerçevesinde tanımlama ve anlamlandırma girişiminden ayrılan bu yaklaşımın temel ayrımı, insanın varoluşunu doğrulama ve bu varoluşu olduğu gibi kabul etme çabasında yatar (Blackham, 2012: 152). Birey bu çabayı sergilediği zaman Harry S. Sullivan'a göre bazı sorunlarla karşılaşır:

Basitleştirecek olursak, yaşamın temel sorunları üç kategoride inceleyebiliriz: (1) biyolojik ve fiziksel cephelerinde dış gerçekliğin oluşturduğu sorunlar (yiyecek ve barınma sorunları); (2) kişinin yaşadığı kültürün oluşturduğu sorunlar, istemleri ve yasakları, alışkanlıkları ve tabuları, iç çatışmaları ve tutarsızlıkları; (3) iç psikolojik istemlerin oluşturduğu sorunlar; bunlar da üçe ayrılabilir; (a) rahat, zevk ve acılardan kaçınma ihtiyacı; (b) özsaygı, bağımsızlık, başarı ve yetkinlik ihtiyacı; (c) güvenlik, sevgi ve aitlik duygusu ihtiyacı (Sullivan, 2003: 22).

Tijen'in herkesten uzaklaşarak çocukluğundan şimdiye kadar yaşadıklarının muhasebesini yaparak hayatta ne kadar kendisi kalabildiğinin demografisini çıkarırken ve yeniden var-olma öz kendi beninin farkına varmak istediği anda Sullivan'ın dile getirdiği tüm sıkıntıları neredeyse yaşadığı gözlemlemektedir. Bu da onun aslında yeniden varoluş çabasını göstermek adına önemlidir. Bu yeniden

varoluş çabası içerisindeyken Tijen, içinde bulunduğu kültüre o kadar yabancılaşmıştır ki artık ‘‘Tanrıya niçin herkese bir gezegen vermediğinin hesabını sormanın tam zamanıdır’’ (s. 23) diyecektir. Netice itibariyle babanın ilgisiz tavırları, kocanın aşağılık kompleksini sosyal çevresiyle tamamlama endişesi içerisindeyken eşi Tijen’e olan öz saygısını yitirmesi ve sosyal maskesini evlilik hayatında da işlevsel kılmaya çalışması, annenin, Tijen’e bağımsız sosyal alan bırakmaması, Tijen’de varoluşsal problemleri tetiklemiş ve problemi nevrotik bir duruma dönüştürerek bireyi intihara sürüklemiştir. Çünkü Tijen hayatta var olması gereken samimi tüm özne ve nesnelere dışında kaldığını hissetmiştir:

Ama gerçek olanı, öz olanı kalıcı olanı yakalayamadım. Soğanları kırılarak yenilen balıkların o sade lezzetine ulaşamadım. O birlikte imelerin, günlük yaşayışı sade cmlerle anlatmaların, havadan sudan Őeylere glmelerin, çoluk çocuktan bahsetmelerin tadını bilemedim hanımım, bilemedim. Hayalimde imrenişlerle kendi kopuk anılarımın hznne dalışım bundandır. Hani sen de bir gün (olur ya) şu kibar ve hanımsı görünüşlü blok apartman karılarına imrenirsen (onların rahatlıklarına ellerini sıcak sudan soğuk suya ıkarmamalarına) o zaman hapı yutarsın çarmıha gerilen İsa gibi tüm günahlarla örülü bir tatil sabahının görünmez duvarlarına asılır kalırsın. (s. 25).

Yaşamın tüm anlamını yitirdiğini düşünen Tijen zm olarak ölüm limanına varma isteğiyle yzleŐecektir:

Günlük savaş, günlük fırtınalar dinmiştir; yorgun tekneler yelkenlerini indirmiş, limana sığınmak üzere szlmektedir. Lavanta kokan, kar gibi döşekler teknelerin gelişini beklemektedir. Kepenler kapatılır, sürgüler çekilir. Grlmek ve duyulmak istenilmeyen, hayatın alacakaranlık içinde kıpır kıpır kıpırdanışı değildir; günlük yaşayışın havada asılı kalan uğultusudur, yığınların öfke, sevgisizlik ve aldatmacalara bulanmış ağır soluğudur, iki yüzlülük oyunları ve ukalalık sylevleridir. Őimdi, tek enstrümanı alma tek dili konuşma zamanıdır. ağlar ncesi başlayan insanlık serüvenini efsaneler katarak yeni yorumlarla yeniden yaşama zamanıdır (s. 26).

Tijen’in dile getirdiği bu ifadeler lme olan ihtiyaını, bakış açısını dile getirmesi bakımından önemlidir. Tijen burada doğrudan doğruya ölümden bahsetmese de mezarı lavanta kokan limanlara tabutu teknelere, ölümü ise ağlar boyunca dile getirilen efsanelere benzetir. Burada özellikle üzerinde durulması gereken nokta Tijen’in ölümü tüm insanlar için eşitleyici yönünü dile getirerek yeryüzünde birbirine benzemeyen insanların artık onun sayesinde tek enstrümanı çalacağını ve tek bir dili konuşacağını dile getirmesidir. Böylece tüm sıkıntılar da dinmiş olacaktır. Varoluşçu psikanaliz alanında saygın bir isim olan Irvin Yalom, lm korkusunu, bireyin yaşamının başlangıcından itibaren mevcut olan ve kişiliğin Őekillenmesinde kritik bir rol oynayan temel bir anksiyete unsuru olarak tanımlar. (Yalom, 2013:303). Çünkü bireysel düzeyde ölüm dürtüsü, varoluşsal sıkıntılardan ve yaşamın zorluklarından kaçış arzusuna dayanır. Kişi, ölümle tüm problemlerinin sona ereceğine inanma eğilimindedir veya bu Şekilde inanmayı tercih eder. Böylece, lm ve yaşam arzuları, depresyon yaşayan kişinin varoluşunda sürekli bir mücadele olarak kendini gösterir.

Sonuç

Bu makalede psikanalizin edebî eser üzerindeki etkileri detaylı bir Şekilde analiz edilmektedir. Böylece Freud'un çalışmalarının edebî eserlerin anlaşılması üzerine nasıl etkili olduğuna dikkatler çekiliyor. Özellikle Freud'un edebî karakterler ve metinler üzerindeki psikanalitik yaklaşımlarının, karakterlerin i dünyalarını ve yazarların alt metinlerini nasıl aydınlattığı üzerinde durularak karakterlerin hareketlerinin referans çizgilerinin bilinçaltında yatan olgular olduğu gerçeği ortaya çıkmıştır. Özellikle romanın ana karakteri Tijen’in içine düştüğü ve intihara kadar sürüklendiği psikolojik bunalım evrelerinin sebeplerinde yakın çevresinin de büyük rol oynadığının ortaya çıkması günlük hayatta okuyucuya da ciddi mesajlar verdiğini gösterir. Dolayısıyla edebiyatın özellikle de romanın hayatın gerçeğinden kopmayarak yaşanılabılır durumların hazin sonunu okuyucuya bedel detmeden bir tortu

gibi hayatın tecrübesini yaşatması, göstermesi romanın toplumsal yararlık noktasında işlevsel durumunu ortaya koyduğunu gösterir. Kurgusal bir düzlemde ve zeminde geçerliliği ve gerçekliği olan romanın okuyucunun zihin dünyasını şekillendirme isteği kaçınılmazdır.

Bireyselleşmenin daha da radikal bir boyuta ulaştığı günümüz dünyasında Tijen ile Orhan'ın yaşadığı sorunlu evlilik hayatının benzerlerini ya da Tijen'in anne ve babasıyla yaşadığı sıkıntılı çocukluk hayatının bir benzerinin çevremizde kolayca keşfedebileceğimiz muhakkaktır. Bu bağlamda romanın psikanalitik kuram bağlamında okunduğunda elde edilen bulgular ve tartışmalar okuyucuya çevresini de daha etken bir gözlem ile yorumlamasına imkan verecektir. Bütün bu pratik rehberlikten azade olarak romanın psikanalitik kuram bağlamında okunabilir olması aynı zamanda romanın kinaye mesafesine riayet edilerek yazıldığı da bir göstergesidir. Çünkü karakterlerin psikoloji ilmine göre davranışlarının sebep-sonuç zeminine uygun düşmemesi bu ilmi bilenler bağlamında roman gerçekliğini yitirmekle kalmayıp karakterlerin oluşumunu da teknik anlamda sarsmış olacaktır. Bu çalışmada da görüldüğü gibi romanın yazarı Sabahat Emir, psikanaliz ilmine yabancı olmadığı gibi karakterlerin gelişiminde bu kuramı yerinde kullandığı görülmektedir.

Makalede, psikanalizin insan psikolojisini derinlemesine anlama yeteneği ile edebiyatın insan deneyiminin ve duygusal derinliğinin anlatımı arasındaki kesişim noktalarına dikkat çekiliyor. Psikanalitik teorilerinin, edebi eserlerdeki karakterlerin daha iyi anlaşılmasını sağlayan araçlar olarak nasıl kullanılabileceği üzerinde duruluyor. Bu bağlamda, makale, özellikle Freud'un ve diğer psikanalizcilerin edebiyata olan katkılarını ve psikanalizin edebî eleştirisi ve analizde nasıl bir perspektif sunabileceğini öne sürüyor.

Sonuç olarak bu çalışma psikanalizin edebiyat eleştirisi ve anlamlandırılmasına sağladığı katkıları özetlerken, bu disiplinler arası etkileşimin edebiyat çalışmalarına getirdiği derinlik ve zenginliği vurguluyor. Freud'un psikanalitik yaklaşımlarının, edebî eserlerin daha iyi anlaşılmasına olanak tanıdığı ve psikanalizin edebî teoriler üzerindeki etkilerinin uzun vadede edebiyat teorisine nasıl katkıda bulunduğunun küçük bir örneğini sunuyor.

Kaynakça

- Bachelard, G. (2023). *Su ve düşler*. KETEBE Yayınları.
- Blackham, H. J. (2012). *Altı varoluşu düşünür*. Dost Kitabevi, Ankara.
- Budak, S. (2009). *Psikoloji szluğ*. Psikoloji Yayınları, Ankara.
- Cebeci, O. (2004). *Psikanalitik edebiyat kuramı*. İthaki Yayınları.
- Cüceloğlu, D. (2005). *İnsan ve davranışı*. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Çcen, A. K. (2012). *Martin heidegger: varlık ve zaman*. Sentez Yayıncılık, İstanbul.
- Doğru, Ç. (2024). Dissosiyatif Kimlik Bozukluğu-Çoğul Kişilik. Acıbadem Psikoloji. <http://www.acibadempsikoloji.com.tr/dissosiyatif-kimlikbozuklugu-cogul-kisilik/>
Erişim:30.03.2024.
- Emre, İ. (2006). *Edebiyat ve psikoloji*. Anı Yayıncılık, Ankara.
- Freud, S. (1996). *Düşlerin Yorumu 1*. İstanbul: Payel Yayınevi.
- Freud, S. (2011). *Bir çocukluk nevrozu hikâyesi*. Say Yayınları, İstanbul.
- Freud, S. (2014). *Sanat ve sanatçılar zerine*. Yapıkredi Yayınları, İstanbul.
- Freud, A. (2015). *Ben ve savunma mekanizmaları*. Metis Yayınları.
- Geçtan, E. (1998). *Psikanaliz ve sonrası*. Remzi Kitabevi.
- Gündoğan, A. O. (1997). *Albert camus ve başkaldırma felsefesi*. Birey Yayınları, İstanbul.
- İşbar, C. (2020). Psikanalizin tanımı ve metodolojisi. *Psikoloji Bilimleri Dergisi*, 12(3), 210-222.
- Jung, C.G. (2006). *Analitik psikoloji*. Payel Yayınları, İstanbul.
- Jung, C.G. (2020). *Psikolojide tipler*. Pinhan Yayınları, İstanbul.
- Kanter, B. (2007). *Ayvakti*. www.ayvakti.net: <http://ayvakti.net/?p=907> adresinden alındı. Erişim: 06.04.2024.
- Karabulut, M. (2013). *Edip cansever şiri/ psikanalitik bir yaklaşım*. nc Kitap, Ankara.
- Kernberg, O. (2016). *Sınır durumları ve patolojik narsisizm*. Metis Yayınları, İstanbul.
- Kohut, H. (2004). *Kendiliğin czmlenmesi, narsisistik kişilik bozukluklarının psikanalitik tedavisine sistemli bir yaklaşım*. Metis Yayınları, İstanbul.
- Kolcu, A. İ., (2011). *Edebiyat kuramları*. Salkımsöğüt Yayınları, Erzurum.
- Köroğlu, E. (2024). *Ruhsal bozuklukların tanısalsal ve sayımsalsal el kitabı*. HYB Basım Yayın.
- Perron, R. (2017). *Freud ve psikanaliz*. Bilim ve Sanat.
- Rank, O. (2014). *Doğum travması*. Metis Yayınları, İstanbul.
- Soner, S. ve Aykut, S. (2017). Dissosiyatif kimlik bozukluğu temelinde sosyal bir sorun: ensest ve sosyal hizmet. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 129-141.
- Sullivan, H. S. (2003). *Psikolojik bozuklukların temelleri*. Yeryüzü Yayınları.
- şahin, V. (2013). Oğuz atay'ın romanlarında toplumsal yabancılaşma. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 8(9)*, 2318-2319.
- Yalom, I. (2013). *Varoluşu psikoterapi*. Kabalcı Yayınları, İstanbul